

Spisi

KRIŠTOF ŠMIDA.

Poslovenjeni
MLADINI V ZABAVO IN PODUK.

IV. zvezek:
Kanařček. — Kresnica. — Kapelica v gojzdu.

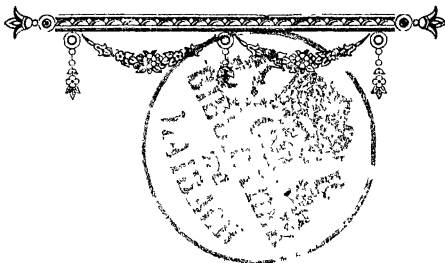

V NOVOMESTU 1883.
Tiskal in založil J. Krajec.

RANARČEK.

Poslovenil
P Hugolin Sattner.

V NOVOMESTU 1883.

Tiskal in založil J. Krajec.

Proti koncu preteklega stoletja je vladala na Francoskem velika prekucija. Uporna druhal je umorila kralja in njegove priveržence, ter mnogo plemenitih družin pahnila v največo nesrečo. V tem času je živel onkraj Rena*) prav blag in plemenit gospod, vitez Topolovski. Imel je ljubeznjivo ženo in dvoje otrok: Karola in Minko. Koj v začetku grozovitega upora je vitez Topolovski sè svojimi zapustil glavno mesto Paris, in se podal tje blizo Rena na svoje posestvo. Tamkaj je zadovoljno in tiho preživel srečne dni. Skerb je imel le za svojo družino in za podložne, ki so bili veseli, imeti ga toliko časa v svoji bližini; ker prej je le kakih par tednov mudil se na svojem posestvu. Bil jè pa res dobrotljiv svojim podložnim.

Tukaj v samoti je imel čas, sam podučevati svoje otroke. Najraje je učil verouk, ker bil je prepričan, da le vera zamore človeka osrečiti in mu podeliti pravo veljavo, ter tolažiti ga v nesreči in nadlogi. Blaga gospa — mati je bila rada na-

*) Reka, ki je takrat mejila Francosko od Nemčije.

vzoča pri keršanskem nauku, in je sem ter tam pristavila kako modro in podučljivo besedo. Vitez je rad govoril o božji previdnosti in o zaupanji v Boga, kar je bilo prav primerno za otroke, posebno v tistem razburjenem času. Materi sta se otroka prav smilila, češ, Bog ve, kaj ju še čaka. Vendar je zaupala v nebeškega Očeta, ki vse ljudi z enako ljubeznijo objema. Otroka sta te nauke pazljivo poslušala in si jih v srcé utisnila — zakaj kar iz serca pride, tudi v serce ide — in sta bila kljub bližnjim nevarnostim vendar vesela in zadovoljna.

Razun veronauka je podučeval vitez otroka tudi v družih koristnih vednostih. Celo peti ju je vabil in igrati na glasoviru, kajti bil je sam izversten pevec in krasno je sviral na glasoviru. Na večer vsacega dné se je v vitezovi hiši igralo in pevalo; to je bila stara navada. Necega večera, proti koncu zime, so zopet vsi štirje sedeli v gorki izbi krog glasovira. Vitez je nalašč za otroka zložil malo, lahko pesmico. Materi pa o tem ni nič povedal, ampak otroka naj bi jo iznenadila. Mati je najprej pela nektore točke; njen glas se je razlegal kot sreberne strune don, vitez pa je njeno petje spremljal z mojstersko roko. — Tedaj reče: „No Karol in Minka, sedaj pokažita vidva svojo umetnost!“ Karol sede h glasoviru in igra; Minka pa z nežnim glasom, sicer malo boječe, vendar neizrečeno ljubeznjivo zapoje sledečo pesmico:

Ne plaši se! če burja hraste vije;
Po hudi uri lepše solnce sije;
'Zročuj Bogu v nadlogi vsaki se!

Ne plaši se v bolezni, če pridere,
 Al' ti nesreča tudi vse pobere:
 K nebesom vzdigni roke in sercé!

Vesêli se! Naj se sercé razjasne,
 Saj žalost le škoduje, nič ne hasne;
 Živiš pošteno, nikdar ne žaluj!

Mati, slišati prvo pesem iz ust svojih otrok, bila je presrečna. Celó pevske veselice na kraljevem dvoru ji nijso tolikanj veselja naredile, ko ta prva pesem. Ljubeznjivo je objela otroka in djala: „Bog, ki vaju je doslej varoval, bode vama tudi zanaprej mogočen varuh.“

V tem trenutji se odpró vrata, in v izbo dere tropa oborožencev narodne garde. Poveljnik pokaže list, ki mu nalága viteza takoj prijeti in v meško jetnišnico odpeljati. Tožen je vitez, da je kraljev priverženec in sovražnik svobode; zatoraj mora v zapor. Mati pade na kolena pred odurnega moža, vije roke, in vroče solze se ji vderó po obledelih licih. Tudi otroka povzdigneta nežne ročice in kmalu je nastal grozen jok. Toda vse je bilo zastonj. Vojščak je bil terdega serca; grozno so se mu svetile oči izpod temnega čela, ktero so deloma pokrivali černi lasje, in divja mu je bila brada. Prosili so ga, naj do jutra počaka, ali vsaj eno uro, da bi očeta preskerbeli s potrebnimi rečmi; ali vse ni nič pomagalo. Mati in otroci so se viteza oklenili in plakali, tedaj pa so vojščaki pristopili in ga sè silo odvêdli.

Žalost matere in otrok se ne da popisati. Materi so se kolena šibile, zategadel je sedla na stol,

otroka pak sta se jokaje stiskala k njej. Pred durmi so še vedno stali nekteri vojaki, da bi se stvar ne zvedela v vasi; ker vaščani so viteza silno ljubili in v časti imeli. — Blaga in pobožna mati se vendar umiri in reče: „Draga otroka! Grozna nesreča nas je zadela; vendar zaupajmo v Boga! Bog nam je to žalost poslal, on nam bo podelil tudi milost, da jo voljno sprejmemo in prenašamo. Vse, kar Bog stori, prav stori. Zatorej recimo zaupljivo: Gospod! Zgodi naj se tvoja sveta volja!“

Nesrečna gospa si je mnogo prizadjala, rešiti moža iz zapor. Kakor hitro je straža odšla, hitela je v mesto k sodnikom, in zaterjevala, da je nje soprog nedolžen; sklicevala se je na celo soseščino, da je mirno in za-se živel, ter se kar nič biagal, kar se po svetu godi. Vendar ložje je kamen omehčati, kakor te sodnike. Še to ji niso dovolili, da bi bila soproga obiskala v ječi. Čuti je bilo celó, da bode k smerti obsojen.

V treh dneh se je vernila na svojo grajščino, ali glej! to so posedli vojaki in jo plenili, premoženje so pobrali in grajščino v vojašnico spremenili. Gospó uiti pustili niso v grad. Žalostna je šla od tod, ter zdihovala po otrocih, kajti nikdo ji ni vedel povedati, kam da so prešli. Ljudje so bili zbegani in razperšeni. Pozno je bilo že v noč. Kam naj bi se obernila, kje prenočila?

V tem ji pride naproti Šimen, star, zvest, grajski služabnik, in pravi: „Milostna in dobra gospá! Šlišal sem, da tudi vas hočejo dati v zapor, ker ste v svoji nesreči govorili nektare terde besede o vnebovpijoči krivičnosti in grozovitosti; o ljudeh,

ki svobodo obljubujejo, pa le druge zatirajo. Nekdo vas je ovadil, in bojim se, da prav kmalo pridejo po vas. Ne ostane družega, nego da bežite, gospoda ne morete rešiti več, rešite vsaj sebe in otroka, ki sta v moji hiši. Pojte z menoj k njima. Moj brat je star ribič, stanujoč na bregu Rena, in je v tej zadevi podučen. Še to noč vas spremim k njemu, on vas varno popelje čez reko — državno mejo, in tako rešite sebi in otrokoma življenje.“

Šla sta v hišo starega Šimna, ki je bila v sredi vasi. Pregovor pravi, da nesreča ni nikoli sama. Minka je tisti dan, ko se je gospá v mesto podala, od strahú in žalosti zbolela, in ravno ta večer ji je bilo najhuje. Mraz ji je pretresal nežno telesce; zavedla se ni, in matere ni poznala. Mati takoj sklene, pri bolnemu detetu ostati in mu streči. Ali zdravnik, ki je bil ravno navzoč, ji odsvetuje na vso moč. „Bolnica“, pravi, „ne more dolgo živeti; za vas, milostna gospa, je skoro da mrtva. Če tudi ostanete, ubogemu otroku ne morete nič pomagati. Dolžnost vam je, sebe in dečka rešiti.“

Bleda ko smert je stala mati poleg bolniške postelje. in nikakor se ni mogla odpraviti na pot. Rahlo jo prime zdravnik za roko, da bi jo iz sobe odpeljal, naredila je par korakov, a naglo se zopet oberne, oklene se ljubljene hčerke, ter zakliče bolešno: „Drago dete, jaz te ne zapustim! Kaj mi je za življenje! S tačoj hočem umreti!“

Stari Šimen in njegova žena sta jo prelepo prosila, naj nemudoma odpotuje, in sta sveto obljubila, da bosta za bolno gospico skerbela, kakor za lastno dete. „Noč se je storila“, djal je Šimen,

„le po noči je moč ubežati. Čem delj odlašamo, tem večji je nevarnost za nas vse. Saj veste, da je smertna kazen odločena vsakemu, kdor ptujca prenočuje, ako ni to gosposki prej naznanil.“

Tedaj reče oplašena mati k otroku: „Draga Minka! Ker mi tedaj ni ostati v tej hiši, pa pojdem v božjem imenu. Bog s tabo, ljubljeni angelj! Pojdi v prebivališče miru, kjer nedolžnosti več ne zatirajo, kjer se solzé več ne pretakajo; pojdi tje, kjer se ljubeča serca več ne ločijo!“

Mali Karol je tudi sestrico prijel za roko in dejal: „Veseli se, ljuba Minka! Prišla boš v družbo angeljev; tam bodeš srečnejša, nego mi na zemlji, ki vedno živimo v strahu in nevarnosti. O kako rad bi šel s teboj!“

Mati poklekne pred posteljo in z očmi v nebo vpertimi, govori takole: „Sprejmi jo, o Bog, v dar od žalostne matere. Priporočim jo tvoji milosti in usmiljenju!“ Potem ustane, Minko goreče poljubi in s Karolom urno odide iz sobe.

Gospá Topolovska je tedaj na begu. Zvesti Šimen je pospravil nekatere potrebne reči za njo in in jo spremil. Gospá je korakala s Karolom, ki je imel tudi malo popotno torbico. Ni besedice ni bilo čuti; vsi so molčali. Noč je bila silno neprijazna, ker veter je bučal in gosto je padal dež iz oblakov. Slednjič spregovori Šimen: „Bog nam je poslal nevihto in stemnil noč, sicer bi ne bili varni pred zasledovalci. Glejte, kar se nam hudò zdi, je vendar v naš prid. Tudi nadloge in nesreče nam pošilja Bog v naš blagor.“

Prišli so do koče starega ribčca. Stopijo v malo zakajeno izbo, ktero je le borno rasvitljevala svitilnica v kotu. Ribič je z odkritoserčno prijaznostjo pozdravil gospó in dečka, in jima velel sestiti; sam pa je šel s Šimnom pogledat za čoln. Njegova žena je donesla gorke juhe, kruha in vina. Begunca sta le malo zavžila; ni se jima ljubilo, ampak od mraza in strahú sta z zobmi klepetala. Ribič se kmalu verne, in vsi so se podali k reki. Luna — v zadnjem kraju — je ravno vshajala, pa le sem ter tje skozi pretergane oblake zasvetila. Groza je spreletela gospó, ko je v tej viharini noči imela prevoziti se črez mogočno reko, v malem čolničku, ki je imel prostora komaj za dve osebi. Toda ribič je stopil v čoln, prijel za veslo, in s pobožnim zaupanjem djal gospej: „Le vstopite! Bog nam bode pomagal, da pridem srečno črez.“

Šimen je ponižno vzel slovo od gospé in ji izročil, kar je v gradu rešiti mogel: zlato tobačnico, zlato uro in dvoje dragocenih uhanov. Priložil je še nekoliko cekinov, ki si jih je prihranil v gospejni službi, a gospej tega ni povedal. Poljubil ji je roko, dečka pa goreče objel. „Oh, milostna in dobra gospa“, djal je, star sem že, težko, da vas še kedaj vidim. Rad bi vam še naprej služil, a to ne gré. Bog pa bode za vas skerb, in vam še srečne dni doživeti dal. Tako dobrotljivih ljudi Bog ne more zapustiti. Jaz pa bodem skušal tudi viteza rešiti, naj velja, kar hoče.“ — Vsi so jokali. Šimen pomaga gospej in dečku v čoln, potem pa poklekne in reče: „Tukaj bom klečal in molil, da mi brat prinese vest, da so srečno prišli čez reko.“

Hotel Bog, da bi jim kmalo imel dati vesela poročila o vitezu in Minki!“

Gospá Topolovska je srečno prepeljala se čez reko. Zdaj ni bila več v nevarnosti. Vendar tukaj ji ni ostati. Kam naj se oberne? — Zavila je poleg Rena v Švico, a tam je bilo drago živeti. Svetovali so ji na Švabsko, a tudi tam ni bilo zánjo. Po dolgotrajnem potovanji dospé na mejo Tirolske, in zvé, da jo nek star, pošten Tirolec rad sprejme v svojo hišo. Tja se tedaj podá sè spremljevalcem, kateremu so bila vsa pota znana. Šli so čez visoke goré in globoke doline. Slednič vendar ugledajo nizko v dolini, vendar še verh sivega skalovja nekoliko lesenih hiš, in med njimi malo kapelico. Na levo se je razprostiral temen smrekov gojzd, in za njim sta se dvigali dve gori, pokríti še z belim snegom; v dolini pak je bilo že vse zeleno, kajti pratika je že davno kazala pomlad. Tje doli pokaže spremljevalec sè svojo palico, in pravi: „Gospá, to je Černiverh, kamor ste se napotili.“ In težkega serca je stopala s Karolom po ozki stezi navzdol.

Stari Tirolec, verli možak, jo prijazno sprejme. On sicer ni umel z gospôdo občevati; „ti“ ali „vi“ mu je bilo vse jedno. Vendar se je vêdel pošteno in spodobno. Da bi gospó bolj počastil, oblekel je sivo nedeljsko kamžolo in rudeč telovnik, na glavi pa je imel lep zelen klobuk z zakrivljenim petelinovim peresom. „Bog te sprejmi, milostna gospá,“ djal je po stari tirolski navadi; „drago mi je sprejeti te s tem prijaznim dečkom pod svojo streho.“

Tirolka, prijazna starka, stala je na hišnem pragu. Snažno je bila opravljena. Vidi se, da pride iz kuhinje, ker si briše roko ob bel predpasnik, potem pa jo podá gospej, rekoč: „Bog s taboj, ljuba gospá! Kosilo je že pripravljeno; vendar z malim boš morala zadovoljna biti, ker pri nas se hranimo le z mlekom, ovsenim kruhom in krompirjem.“

Verli Tirolec pelje gospo v izbo, ki je bila zánjo pripravljena. Skozi malo okence se je videl oni smrekov gojzd in omenjena dva snežnika. Pohištvo je bilo kaj priprosto: miza, klop, par stolov iz smrekovega lesa, in zelena peč. Iz te izbe se je šlo v malo, revno spalnico. Gospá pa je bila zadovoljna in prav hvaležna za to prijazno zavetje. Sama je gospodinila in kuhala, sicer pa je pletla in šivala, ter si marsikak krajcar prislužila. Naj bolj jo je pa skerbelo za Karola. Sama ga ni mogla podučevati, ker je že začel z latinščino. Knjig pa tudi ni pri roki. Ko so jo nekega jutra te skerbí mučile, oglasi se mali zvonček nad kapelo. Stara, pobožna Tirolka je berzo v sobi in pravi, da so prišli gospod župnik od fare maševat v kapelico. Gospá se nemudoma podá s Karolom v svetišče. Gospod župnik so opravili sv. mašo in imeli kratek nagovor. Gospá si je vsako besedo globoko v sencé vtisnila. Po svetem opraviilu je govorila s župnikom in spoznala, da je gospod prav moder in prijazen. Obljubil je za Karola naročiti potrebnih knjig in ga tudi podučevati, da se le deček potruži do fare.

Kdo je bil tega bolj vesel, nego Karol. Komaj je čakal, da je kosilce minulo, ker popoldne jo je

navadno brisal s knjigami čez hrib. Ako je pa deževalo, ostal je doma. V takem slučaju mu je postal dolg čas. Razumna mati je vedela, da mora imeti deček tudi kako zabavo; pride čas za delo, pa tudi čas za počitek in zabavo.

Na Tirolskem prirejujejo obilo kanarčkov, ktere daleč na okrog — po ptujih deželah prodajajo. Tudi naš stari Tirolec je imel več lepih, mladih kanarčkov. Karol prosi tedaj mater, naj mu enega kupi; djal je: „Minka je imela doma tudi kanarčka, kupite ga, ljuba mati, tudi meni. Vsaj nas bo spominjal drage domovine!“ Mati mu ga je rada kupila; drag tako ni bil. Karol si je izbral onega, ki je bil Minkinemu najbolj podoben. Imel je s živalico veliko veselja. Tiček je postal kmalo krotak; priletel je in se mu vsedal na roko, ter mu jemal drobtinice izmed ustnic. Kadar je Karol pisal, priletel je in mu kljuval *peró* ali pa *rokó*; in da mu ni bil pri delu nadležen, moral ga je včasih zapreti v kletko. Pel je pa tako, da se je Karol le čudil. Stari Tirolec je djal: „Nauči ga žvižgati kako lepo *pesmico*!“ Karol se je starcu smijal, ker ni še slišal, da se kanarček nauči kake melodije. Tirolec pa prinese malo flavtico in zapiska veselo poskočnico. „Oj, oj“, zakliče Karol, „ta flavtica ima pa res prijazen glas!“ Karol je imel veselje in zmožnost za vsak uk. V kratkem času se nauči toliko na flavti, da zamore vsako pesem zapiskati. Posebno eno je večkrat piskal tičku, in nepopisljivo je bilo njegovo veselje, ko jo tudi kanarček nekega dne brez napake zažvižga. „Glej, ljubo dete“, reče mati, „da tudi ti svoje

dolžnosti tako točno in vestno spolnuješ.“ Kanarček je včasih oba zabaval, posebno kedar je bilo deževno vreme in nista mogla iz izbe.

Mirno je teklo njuno življenje. Mati je vedno mislila na svojega soproga in na Minko. Nekteri dan se ji je sercé kerčilo od skerbi in žalosti, in marsiktero noč je v solzah prečula. Vedno je čakala na kako poročilo, toda zastonj. Gospod župnik so ji vsak teden enkrat po Karolu poslali časnikov, in tam je bilo večkrat kaj brati iz Francoskega. Nekega večera pride Karol vesel domov in poda materi časopise, rekoč: „Gospod župnik sicer niso vsega prebrali, vendar so djali, da boste brali veliko veselih poročil ondi.“ — Mati je urno pregledala časnike in brala, da bo kervave vojske kmalu konec. V duhu je že spet v svoji domovini. — Pa kaj stoji tiskano na zadnji strani časnika? — Dolga versta imen je; imena tistih žlahtnikov, ki so bili zarad zvestobe do kraljevega prestola vsmerjeni. Med njimi se je bralo tudi ime — viteza Topolovskega. Gospá se vstraši bolj, kot bi poleg nje treščilo. Časnik ji pade iz rok, ona pak se zgrudi omedlela. Karol kliče na pomoč, in dobri ljudje urno pridejo iz onega konca hiše. Komaj so jo obudili; ali ostala je bolna od tistega trenutka in hirala je od dné do dné. Ubogi deček se ni ganil od njene postelje in je sam jel bolehati. Stari Tirolec je z glavo majal, in sam pri sebi djal: „Jeseni, ko bo rumeno listje z drevja padalo, padlo bo na groba teh dveh revčkov.“

Vernimo se sedaj k Šimnu. Ko se je poslovil od gospé in Karola, čakal je, da se poverne brat

s čolnom in mu pové, da so srečni dospeli onkraj. Zdaj pa mu je bila sveta skerb rešiti viteza smerti. Zdelo se mu je čez vse mere krivično, viteza vsmeriti zavoljo tega, ker je bil zvest in udan svojemu postavnemu kralju.

Koj v jutro družega dné hiti v mesto. Tam je služil pri narodni gardi njegov sin Jaka — si cer ne rad, pa ni nič pomagalo. Od časa do časa je prišla nanj versta, da je stražil ujetnike. Z Jakovo pomočjo tedaj je upal Simen oprostiti svojega gospoda. Naredila sta razne načerte, a nobenega nista mogla izpeljati. Slednjič sta sklenila, da bo Jaka najbolj sam vedel za pripraven trenotek in ugodno priliko. A ta prilika se ni ponudila, Jaka je obupal nad rešitvijo ubozega viteza. Topolovski je bil nekega dné k smerti obsojen, in koj drugi dan se je imela zversiti obsodba. Zalosten je sedel vitez v svoji ječi tisto noc in podpiral si glavo. Tema je bila, ker še luči mu niso dali v ječo. Mislil je na soprogo in na svoja otroka. Bal se ni umreti, a skerb ga je terla za svoje drage, saj še danes ni ničesa čul o njih. Vendar je bil miren in popolnoma udan v voljo božjo. Djal je: „To je zadnja noč mojega življenja, in kje naj iščem tolažbe, ce ne pri Tebi, miu Bog! Kar Ti storiš, je vselej naj bolje. Ravnaj tudi z manoj in z mojimi po svoji sveti volji. Ako si mi smert odločil, potem skerbi milostljivo za mojo ženo in za otroka, ter vlij tolažbo v njihova serca. Zau-pajoč v Tvojo milost, bodem mirno položil glavo pod nož, ki je že rudeč od kervi mojih prijateljev. Ako si pa sklenil, ohraniti me, bode tvoja vsemo-

gočna roka odperla vrata moje ječe in me rešila kervoločnih sovražnikov. V tem slučaju naj bo ostalo življenje Tebi darovano v hvaležen dar!“

V take misli vtopljen, začuje vitez velik šum od strani mostovža. H krati se odpró vrata njegove ječe; gost dim sili vánjo in grozen blišč razsvetljuje prostore. Mlad vojščak stopi pred viteza in mu zakliče: „Za božjo voljo vas prosim, rešite se!“ Vojščak je bil Jaka, sin starega Šimna. Po neprevidnosti vojščakov je nastal ogenj v hiši. Ti so urno odložili orožje in gornjo obleko, ter hiteli gasit požar. Jaka je porabil to priliko, v naglici pobral nekaj orožja in vojaške obleke, ter hitel z njo k vitezu rekoč:

„Urno oblecite vojaško opravo!“ Pomagal mu je zapenjati suknjo, postavil mu klobuk s kokardo na glavo, prepasal mu sabljo in podal puško v roko. Brada, ki mu je v ječi zrasla, storila ga je podobnega divjim vojakom. „Zdaj je vse prav“, reče Jaka, „le urno in pogumno po stopnicah skozi velika vrata; nikdo vas ne bo spoznal. Hitite k mojemu očetu, ki je pri svojem bratu na bregu Rena!“

Vitezu se je zdel Jaka rešiven angelj, ki mu prinese rešitev z nebes. Resnega obraza hiti po stopnicah, kakor da je poslan isveršiti najvažnejša naročila. „Umaknite se! Prostor!“ upil je nad ljudmi, ki so privreli z gasilnim orodjem, ter je srečno prišel na cesto. Pogumno koraka proti mestnim vratom, in ko pove po Jakovem naročilu geslo, pustijo ga iz mesta.

Krog polnoči dospe do kočē starega ribiča in poterka na okno. Ribič pride iz kočē in se zeló prestraši, videti pred saboj vojščaka. Že je mislil, da so prišli pónj in po brata, ker je bilo znano, da sta vitezova prijatelja. Toda v tem trenutku spozna gospoda Topolovskega in zakliče povzdignjenima rokama: „Bogu bodi čast in hvala!“ Berzo stopi vitez v izbo, kjer je Šimen že deset dni čakal na svojega gospoda. Ginljivo je bilo videti, ko sta se gospod in služabnik objela, kot dva brata. Pervo vprašanje Topolovskega je bilo: „Kje je moja soproga, kje sta otroka? — Šimen je povedal, da sta se srečno rešila na ono stran Rena, da je bila Minka zeló bolna, zdaj pa je zdrava in prenočuje v istej kočī. Minka, ki je v sredi izbe spala, se je zbudila in očeta koj po glasu spoznala. Kmalu je pritekla v očetovo naročje, in oba sta točila solzé veselja.

Vitez se je naglo odločil, slovó dati svoji, — nekđaj tako srečni — očetnjavi, ter preseliti se na nemška tla. Čoln, ki je rešil njegovo soprogo in Karola, isti čoln naj prepelje tudi njega čez Reno. Vsi štirje se urno odpravijo; stari ribič gre naprej, Šimen koraka za njimi s pertljago na rami. Noč je bila jasna, in nebo sē zvezdami obsejano. Že so se bližali reki. Kar začujejo za saboj strel, in divji glasovi vpīejo: „Stojte! Stojte!“ Bili so vojaki iz mesta, ki so ogenj v jetnišnici kmalu pogasili in viteza sledili. To jim ni bilo težko, ker so kmalu uganili, da je vitez v pogrešani vojaški obleki pobegnil. Čem bliže reke so prišli, tem bolj so vpili. Ni čuda, ako je našim beguncem

skoro sercé vpadlo. Vendar so hiteli, kar se je dalo. Vitez, z Minko v naročji, skoči urno v čoln, Šimen za njim. V hipu sta prišla za vesla in na vso moč vesljala. Stari ribič, ki tako ne bi bil imel prostora v čolnu, skril se je v votlino stare verbe.

Ali komaj so priveslali dvajset korakov od brega, že so vojaki tik vodé, ter začno streljati za begunci. Strašno so jim krogle žvižgale krog ušes. Vitez veli Minki, vleči se v čoln, on pa se Šimnom krepkeje zasaja veslo. Ena krogla je proderla vitezov klobuk, dve drugi ste prileteli v Šimnovo veslo. Čolniček se je močno zibal; malo da ni vodo zajel. Vendar srečno so dospeli onkraj reke; nobeden ni bil zadet. Vsi trije so pokleknili na bregu, ter se goreče Bogu zahvaljevali za srečno rešitev. Potem so se malo počili od prestanega dela in strahu. Kmalu pa so se dvignili, ter krenili proti Švabskemu gorovju, ki se zaradi smrečja imenuje Črnigojzd.

Topolovskemu je bilo zdaj edino na srcu, poiskati ženo in sinka. Šimen je poznal poštenega kmeta, stanujočega tik Črnogojzda. K njemu so se podali, da bi si privoščili par dni počitka in se okrepili za daljno pot. A Topolovskemu ni bilo tamkaj ostati. Djal je Šimnu: „Jaz nimam miru, dokler ne najdem gospé in Karola. Praviš, da sta morda v Švici. A, dragi Šimen, kako pridemo tje? Minka ni za pešpot, voza pa ne premoremo.“

Šimen privleče mošnjiček iz žepa in strese iz njega rumene cekine na mizo. „Gospod vitez, nismo tako revni, kakor mislite. Ko ste bili še na svojem

posestvu, pomagali ste radi ubogim. Njim, ki so bili v denarni zadregi, radi ste pomagali. Ko ste bili v ječi, iztirjal sem jaz mnogo tega denarja. Res, veliko jih je, ki so nehvaležnega srca in tudi poštenosti ni pri njih doma; a mnogo jih je, ki niso le dolg poplačali, ampak iz hvaležnosti tudi kaj pridjali. Glejte, vitez, to je tedaj vaša last!“ Vitez je denar preštel in hvaležen djal: „Veliko je denarja, res, prav veliko ga je. Vendar, koliko časa shajamo ž njim?“ — „Dobro hočemo gospodariti“, pravi Šimen; „a v Švico vendar gremó.“

Šimen je kupil konja in voziček. Pritrdil je nanj velike obroče, in nanje pripel štorijo, da bi jih varovala dežja in vetra. Tedaj se podadó na pot. Šimen je večjidel korakal poleg voza, vitez in Minka pa sta se morala skoraj zmirom peljati, ker Šimen je na to silil. Srečno so dospeli v Švico. Popraševali so povsod po gospéj, a nikjer ni bilo sluha o njej. Zastonj se podadó na Švabsko nazaj.

Ali moči vitezove so opešale. Dolgotrajna ječa, skrb za svoje, in zdaj utrudno potovanje je njega tako prevzelo, da je obolel in ni mogel dalje. Ostali so tedaj v malem Švabskem mesteci. Šimen je vzel v najem stanovanje z dvema izbama in kuhinjo, kupil je potrebno pohištvo, ter začel prav vrlo gospodariti. V tem ga je Minka po môči podpirala. Vitez je bil večjidel v postelji, in dolgo dolgo je trajalo, da je mogel zopet na noge. Minka mu je skrbno stregla, in ga kratkočasila, kakor je vedela in znala. Vsaki dan mu je storila kako veselje; ali mu je zapela novo pesmico, ali mu brala iz knjige, ali pa mu je pripravila kako tečno jed.

Vitezu je Minkina pozornost dobro děla in skazoval se je hvaležnega in zadovoljnega pri vsakej priliki.

Minka je obhajala svoj rojstveni dan. Zgodaj v jutru je šla k sveti maši, da bi se Bogú zahvalila za obilne od njega prejete darí, in molila za ljube starše. Ko pride domov, zagleda na oknu krasne cvetlice v nežnih posodah, in nad njimi v lepi kletiki rumenega kanarčka s čopo na glavi, kakoršnega je imela doma na grádu. Jutrajno solnce je kaj prijazno sijalo skoz okno, in v solněnem svitu so cvetice še bolj odlikovale se s krasnimi bojami. Minka je bila kar oĉarana. Precej je uganila, da so ji oĉe napravili to veselje. Z otroško ljubeznjivostjo zahvalila se je dragemu oĉetu za toliko nepriĉakovano veselje. Vitez pa je djal: „Sprejmi to za dobro, drago dete! Saj veš, domá je bilo drugaĉe: tvoj rojstveni dan je praznovala cela vas. Danes pa ga moremo praznovati v tihem veselji.“

Kosilo je bilo ta dan nekoliko obilnejši. Vitez je bil prav iz srca vesel. Tudi Šimen je Ź njima obedoval. K sklepu obeda je prinesel potico, okinĉano s cvetlicami in stklenco rudeĉega vina. Vitez je napil Minki, svoji soprogi in Karolu. Ali pri tem spominu se mu je mило storilo, solze so mu kapale v kupo. „Bog zna, Minka“, djal je, „kje in kako praznujejo mati tvoj rojstveni dan? Vedi Bog, v kakih razmerah živé? Oh, koliko nevarnosti in neprijetnosti preti gospéj in Karolu, ki na tujem nimata varuha, ne prijatelja. Kdo vé, bomo li ta dan še kedaj vkupaj praznovali? Jaz sem bil sicer vedno zadovoljnega srcá, in sem trdno upal

božji previdnosti; sedaj pa me tare žalost in grozna skerb. Bojim se, da — —“

Minka se oklene očetu krog vratú in ga tolaži: „Umirite se, ljubi oče; Bog nas ne zapusti. Nas je rešil res po čudoviti poti, bode nas zaúpljivo tudi združil.“ „Bog nas ne bo pozabil“, priterd Šimen. Vsi trije so nekako pobožno obmolčali. V tem zapoje kanarček nam že znano pesem:

Ne plaši se! če burja hraste vije;
Po hudi uri lepše solnce sije;
'Zročuj Bogu v nadlogi vsaki se!

Minka začudena sklene roke, in pravi: „O Bog, to je pesmica, kojo sva pevala s Karolom isti večer, ko so vas, ljubi oče, neusmiljeni vojaki odpeljali v ječo.“ Vsi trije se čudijo in opazujejo ptička. Ta je pesmico ponovil dvakrat, vselej enako, do pičice. — „To je čudno“, reče slednjič vitez. „Skoraj bi začel upati, da zopet najdem ljubljeno ženo in Karola; saj le te dva sta zamogla tička naučiti te pesmice. Povej Šimen, odkod si prejel kanarčka?“

Šimen pravi, da ga je kupil od mladega Tirolca „Tedaj pojdi ga urno iskat in pripelji ga sem; morda on kaj ve o naših dragih!“ — Šimen gre in dolgo ga ni nazaj. Topolovski in njegova hči sta ga težko težko pričakovala. Pervi reče žalosten: „Hudó se jima mora goditi, ako prodasta tako ljubeznjivega ptička. Ali pa sta umerla, in kanarček je prišel v tuje roke.“ — V tem vstopi Šimen z mladim Tirolcem, a mož ni vedel nič posebnega o kanarčku. Kupil ga je v Tirolah od

nekega pastirčka. Ime „Topolovski“ ni nikoli slišal. Po daljšem popraševanju je povedal, da živi v istem kraju gospá z malim dečkom. Morda sta ona dva imela prej tega kanarčka. Gospá, pravi Tirolec nadalje, pride vsako nedeljo k božji službi, in dečka je pogostokrat srečal, ker hodi k gospod župniku v šolo. Deček je videti učen; nosi namreč kup bukev z jermení zvezane na rami. Ko Tirolec še natančneje popiše njih postave, zakličejo vsi trije polni veselja: „To so naši, brez vse dvombe, to so naši!“ — Gospod Topolovski je prav natančno pozvedal za kraj, kjer gospá živi, in za pot, ki tje pelje, ter je podaril odkritosrčnemu Tiroleu velik srebernik (tolar).

Zna se, da jim ni bilo več ondi ostati. Ta vest je Topolovskega preje ozdravela, nego najbolše zdravilo. V hipu se je čutil krepkejšega. Minka je jela za pot pripravljati, Šimen pa je vravnal voz. Koj drugi dan se podajo na pot v prijazne Tirole. Se vé, da je šel Kanarček tudi ž njimi. Privezali so kletko na obroč strehe in ptiček jih je kratkočasil ponavljaje svojo ljubeznjivo pesmico. Mala družba je srečno dospela v vas, kamor je spadal tudi Černiverh. Takoj se podajo v župnijo (farovž). Gospod župnik jim pové, da res v bližini stanuje gospá Topolovska sè svojim sinom, toda gospá je bolehná in silno pobita, odkar je prejela vest, da je vitez bil vsmerten. Bolezen malo, da je ni poderla; le počasi se ji vrača zdravje.

Vitez vpraša, kdo je to laž raznesel. Gospod župnik princse časnik in ga da vitezu brati. Te-

daj je vitez z lastnimi očmi bral, češ, da je bil ta in ta dan vsmerten. Vitez je kmalu sprevidel, zakaj so ga tiskali med nesrečne žertve. Dvoje je bilo mogoče. V tistih dneh splošne zmešnjave so ga morda pozabili zbrisati iz števila vsmertenih, ali ga pa nalašč niso zbrisali, češ, saj ni vbežal, kakor se je govorilo, glejte, ta dan je bil vsmerten.

Viteza je bolelo, da je ta lažnjiva vest prišla do njegove soproge in jo tako hudo poderla. Gospod župnik je djal, da kaže zdaj previdno ravnati, sicer bi preveliko veselje imelo slabe posledke za gospó. Dogovorila sta se z viteзом, kako bosta stvar vravnala, potem pa so se podali vsi proti Černemuverhu, dasi je bilo že pozno, in vreme tudi ne prijetno. Celi dan je namreč deževalo, in zdaj na večer je celo sneg naletaval. Vendar pot ni bila dolga; kmalu so dospeli na verh hribca, odkod so se videle nizko doli sè snegom pokrite koče. Pod gostim smerečjem so se ustavili in čakali, Šimen pa je šel doli proti koči, ktero mu je blagodušni duhovnik pokazal.

Gospá je v črnem krilu sedela pri peči, ter pletla. Deček pa je ravno prižgal luč, ter jel brati iz knjige. Ko gospá starega, pa zvestega služabnika zagleda, glasno zakriči in pletenje ji pade iz rok. Serčno ga pozdravi, kakor pozdravlja hči svojega očeta. Tudi Karol samega veselja ni vedel kaj. Primaknili se še en stol k peči, in Šimen je sedel nanj.

„Oh, Šimen, v kakem stanu se zopet snidemo! Ne govorite mi od grozne smerti ljubljenega soproga. Moje serčne rane se še niso zacelile. Po-

vejte mi raje, kaj je z Minko? Je li vmerla? Vsaj zdravnik me je takrat malo potolažil. Morda že davno počiva v grobu? —“ Šimen pripoveduje, da bolezen ni bila tako huda, kakor je zdravnik z besedo terdil. Imel je pa dober namen pri tem; nalašč je djal, da je prav hudó, samo, da bi se bili vi laglje za beg odločili. Minka je kmalu okrevala in od tega časa je zdrava in terdna, ko mala sernca. Materi se je bralo veselje na licu in oči so se zopet enkrat prijazno zasvetile. „Ali Šimen“, djala je, „kako da je niste saboj pripe-ljali? Zakaj ste jo pustili na Francoskem, kjer je njeno življenje v vedni nevarnosti? Prišli ste do mene, brez nje, terdoserčen —.“ Še ni dobro zgo-govorila, kar se vrata odpro, in v hipu je Minka v materinem naročji. Tudi Karol se je približal. Gospá je pretakala gorke zolze, a bile so solze veselja, zakaj vtolažilo se je nekoliko njeno hre-penenje, oba svoja otroka je zopet stiskala na ma-terno sercé.

Vendar je to veselje kalila še britka žalost. „O, da bi bil še moj mož živ“, rekla je milo gospá, „o koliko bi bilo potem naše veselje! Ali, ljuba otroka, očeta ni več. Sercé mi poka, ko vaju gledam. Kako vaju jaz, vboga vdova le preživim in izredim?“ — Sedaj začne Šimen praviti nekako o vitezu, kakor da še živi. Previdno je govoril, ker se je bal slabih nasledkov za gospó, ki je bila že dovelj razburjena. A gospa je bila že na vse pripravljena. Veselje se je počasi množilo. Najpervo je prišel Šimen, potem Minka, sedaj bi skoro ver-jela, da tudi njen mož še živi. Ta je že čakal

pred vrati na ugoden trenutek. Umel je vse, kar so notri govorili, in zna se, da mu je serecé hudo bilo.

Ko je tedaj gospá iz nadaljnih pogovorov sê Šimnom povzela, da vitez res še živi, zaklicala je v divnem veselji: „Toraj še živi? O, hvaljen in česčen bodi usmiljeni Bog, ki ga je rešil tolovajskih rok! Gotovo ni daleč! Pojte otroci, gremo mu naproti!“ — V tem se odpro vrata in vitez Topolovski hiti oklenit se svoje ljubljene soproge. Mislil bodeš, ljubi bralec, da je sedaj gospá kar veselja upila. Pa vedi, da so to posebni občutki, če zagledamo koga pred saboj, ktereга smo že med mertve prištevali. Tudi gospá je svojega soproga boječe gledala, kakor bi dvomila, je li res on, ali je le njegov duh. Svojega veselja ni mogla izraziti z besedami, le to je rekla: „Oh, koliko bo še le naše veselje v nebesih, kjer bomo zopet videli vse naše ljube!“

Zdaj so prišli v sobo še gospod župnik, stari Tirolec in njegova žena, in vsi skupaj so imeli prav prijeten večer poleg gorke peči.

Drugo jutro je šel Šimen v župnijo po kanarčka. Najbolj vesel ga je bil Karol; pa tudi drugi so se mu dobrikali. Je pa kanarček v resnici največ pripomogel, da so se naši znanci tako hitro sešli. Čudna so božja pota! Ko je bila gospa še hudó bolna, ušel je ptiček skozi odperto okno in ni se več vernil. Vse popraševanje po njem je ostalo brez uspeha. — Gospod Topolovski je tedaj pripovedoval, da je Šimen kanarčka kupil, in da je ta sê svojo pesmico pripomogel najti bivališče gospé. Gospá je hvaležna sklenila roke in rekla:

„To je božja previdnost! Dobrotljivi Bog se je poslužil tega ptička, in vam naznanil, kje da prebivamo. Da niste kmalu prišli, gotovo bi bila umerla obilne žalosti.“

Karol se je tudi oglasil, rekoč: „Gotovo je bila od Boga misel, naučiti ptička isto pesmico. Žalosten sem bil, ko je ubežal iz kletke. Pa kdo bi bil takrat mislil, da mi ga Bog zopet povrne, in ž njim očeta in sestrico. Sedaj spoznam: kar Bog stori, vse prav stori.“

„Prav imaš, ljubi Karol“, pravijo oče. „Glej, Bog je nam odvzel vse imetje, da bi nam dal boljše darí. Čednost in krepost je več vredna, kot zlato in srebro. Zánjo si prizadevajmo, potem nam morda Bog pridjá še našo imovino, kakor je tebi vernil kanarčka.“

Huda se je godila pastirju, ki je kanarčka vjel, in tičarju prodal, mesto da bi ga bil vernil. Gospod župnik so ga k sebi poklicali in ga oestro posvarili. Deček je obljubil, da se bo zanaprej varoval nepoštenosti, „zakaj, zdaj spoznam“, djal je, „da ni nobena reč tako skrita, da bi ne postala očita“.

Gospod Topolovski je sklenil, tukaj ostati čez zimo. Šimen se je ustanovil v sosedni hiši. Kanarček je prišel na svoje staro mesto. Minka ga je skerbno hranila; če tudi je bila zemlja sè snegom odeta, vendar se je našlo zánj zeleno peresce v poboljšek; ali je vrezala košček jabolka in ga djala med kletkino mrežo. Kanarček pa je vesel prepeval svojo pesmico, in žujo marsikdaj razvedril lice vitezu in njegovi družini. Včasih so

bili v stiskah in skerbeh. Ptiček je zapel svojo pesmico; spomnili so se na pomen besed iste pesmi in kmalu so se potolažili. Djali so: „Zaupajmo v Boga, ki nam je bil tolikanj dober po tem kanarčku. Tolikrat nam je že pomagal, gotovo nas ne zapusti.“

Šimen: „Res, to je tudi moja misel. Kolikorkrat opazujem ptice, pridejo mi na misel besede sv. evangelija: Glejte ptice pod nebom; ne sejejo, ne žanjejo, pa vendar jih preživi Oče, ki je v nebesih! Ali vi niste popolniši kakor one? — Pesnica, ki jo ta kanarček žvižga, sega mi še globokeje v sercé: vsa maloserčnost mi mine, bodi si, da so naše zadrege še tako obilne. On, ki za tičke skerbi, ne bode nas pozabil.“

Naša družina je morala še nekaj časa boriti se s pomanjkanjem in skerbijo. Slednjič pa se je upor v domovini pomiril; vernili so se na svoje posestva, in veseli so bili svoje imovine tembolj, ker so bili zdaj v stani, bogato poplačati zveste jim prijatelje v sili: starega Šimna, njegovo ženo in sina, starega ribča, z eno besedo vse, ki so jim le količkej dobrega storili.

RIGSNIČKA

Poslovenil
P. Hugolin Sattner.

V NOVOMESTU 1883.
Tiskal in založil J. Krajec.

ilo je poleti. Solnce je cel dan hudó pripekalo. Na večer je sedela Mara, revna vdova, pri odpertem oknu svoje tesne izbice, in zerla tje po sadnem vertu, ki je obdajal njeno kočico. Trava, v jutro pokošena, se je v enem dnevu popolnem posušila; že je spravljena v kopice, ter daje prijetno in krepilno vonjavo (duh) od sebe. Solnce je že davno zatoniло; tudi večerna zarja je zginola. Zato je pa mesec priplaval na jasno nebo, in razsvetlil okolico sè svojo čarobno lučjo. Poleg vdove je stal njen sinček, šestleten deček — Tinček. Videlo se je, da je vdova trudna od dolgotrajnega dela in da želi počiti. Ali njo je težila še ena bolest, ki je bila huje od telesne onemoglosti. Na mizi je stala večerja, polna skleda mleka, in v mleko je bil zdrobljen kruh. Mara je zavžila par žlic, več ni mogla. Tudi Tinče, videti mater žalostno, ni dosti jedel. Ko je ta še jokati jela, položi kar žlico na mizo, in tiho stoji poleg okna.

Mara je postala vdova, koj ko je sneg skopnel in je nastopila prijazna pomlad. Njen mož je

bil gotovo najbolj marljivi hišni oče, kar jih je bilo v vasi. S pridnostjo in varčnostjo si je toliko prihranil, da si je mogel kupiti omenjeno kočo z lepim sadnim vertom okoli. Ali na hišci je bilo nekaj dolga. Rajni je na vertu zasadil obilo mladih drevesc, ki so prinašala že mnogo lepega sadja. V zakon je vzel Maro, vbogo vaško siroto, ki ni imela dote, pač pa je bila dobro izrejena in v celi vasi je slovela za pošteno, pobožno in pridno deklé. Njun zakon je bil prav srečen. Prišla je vročinska bolezen in mož je moral tudi umreti. Mara mu je stregla z vso ljubeznjivostjo, ali kmalu po njegovi smerti je tudi ona zbolela, in malo da ne umerla.

Se vé, da bolezen stane denar, in Mara je tudi ubožala. Pa še nekaj hujega je imelo priti. Márin mož je preje služil pri Kerčán-u, najboga-tejšemu posestniku v vasi; in ker se je vedno dobro obnašal, posodil mu je Kerčán tri sto goldinarjev za nakup hiše, s to pogojo, da bo vsako leto petindvajset goldinarjev v denarji povernil, ravno toliko pa z delom odslužil. Mož je vsako leto svojo dolžnost vestno opravil, in vse poplačal, le za to leto je ostalo še petdeset goldinarjev dolga.

Zgodi se, da tudi Kerčán umrè za vročinsko belezniijo. Njegov zet, ki je vse podedoval, najde med zapuščino dolžno pismo za tri sto goldinarjev. Ker rajni Kerčán ni nikoli govoril o tem dolgu, mislil je dedič, da je še vse plačati, zatoraj tirja vdovo za ta denar. Prestrašena Mara zaterjuje, da je rajni mož razen petdesetih goldinarjev že vse poplačal; pa to ni nič pomagalo. Mladi gospodar jo je imenoval lažnjivko in jo tožil pri

sodniji. Spričati ni mogla, da bi bil dolg res že skoro poplačan, zatoraj je sodnija sklicala dolžno pismo za veljavno. Dedič bi bil rad imel denar, a ker Mara ničesa ni imela, sklenila je sodnija prodati kočo in saden vert. Mara je klečé prosila odloga in Tinče je klečal zraven nje; pa zastonj. Pred eno uro tedaj je zvedla, da se ima kočá že nasledni dan prodati. To je vzrok, da sedi danes nema pri oknu, in mile pogleduje zdaj proti jasnemu nebu, zdaj zopet na malega sinčka. To je uzrok, da toči grenke solzé.

„Ljubi Bog“, misli si, „tedaj sem danes poslednjikrat sušila travo na vertu! In Tinče je danes zadnjikrat pobiral slive pod drevjem, ki ga je oče za njega zasadil! Morda danes slednjikrat prenočujeva v tej preljubljeni izbi! Vedi Bog, čigava bo hiša jutri osorej. Morda naju precej odpodé iz nje. Bog zna, kje bova jutri prenočila; morda celó pod milim nebom!“ — Tako je premišljevala in glasno ihtela.

V tem se ji približa Tinče, ki se doslej ni ganil z mesta, in pravi tudi jokaje: „Ljuba mati, ne jokajte tolikanj, sicer mi težkó dé z vami govoriti. Ne veste, kaj so oče djali, predenj so tamle umerli: „Ne jokajte“, djali so; „Bog je oče vdov in sirot; prosite ga v sili, on vam bo pomagal.“ Kaj ne, da so tako djali?“

„Dobro si zapomnilo, ljubo dete; ravno tako so djali dobri oče.“

„Zakaj pa tolikanj jokate? Prosite Bogá, pa vam bo pomagal. Ko sva bila z očetom v gojzdu, sem se v vsaki sili k njim zatekel. Sem bil lačen,

ali se mi je tern zaderl v nogo, šel sem k njim; dali so mi kruha, ali so mi tern izdrli. Jaz mi-slim, da tudi Bog rad pomaga; saj ni tako terdega serca, kakor oni bogati mož, pred katerim sva oba klečala in milosti prosila, pa bi naju bil kmali čez prag pahnil. Ali morda mislite, da Bog ni bogat? Bogatejši je od Kerčana. Glejte mesec in vse zvezde so njegove. Oče so pogostokrat pravili, da je cel svet Božji. Čemu bi toraj jokali in skerbili. Prosiva Boga, gotovo nama pomaga. Vi začnite, jaz bom pa pomagal.“

„Prav imaš, blago dete“, reče Mara, in že je bolj potolažena. Oba skleneta roké k molitvi in vpreta oči v nebó. Mara moli glasno, deček pa govori za njo.

„Nebeški Oče! Glej tú ubogo mater z detom! V veliki sili sva, na svetu ne najdeva pomoči. Pa ti imaš usmiljeno sercé! Saj si sam djal: Kličite me v nadlogah, in vam bom pomagal. Glej k tebi pribežimo! Ne daj nas pahniti iz te kočé! Če pa po svoji neskončni modrosti pripustiš, da nas preženejo z očetove dedovine, o tedaj nam odkaži drug kotiček na prostorni zemlji, in tolaži naše sercé, ko bo žalovalo slovó jemaje od priljubljene hiše!“

Dalje govoriti ni mogla, jok ji je zaperl glas. Tinček je še imel sklenjene roké, pa naenkrat jih razklene in kaže tje proti oknu, rekoč: „Oj mati, pogledjte! Kaj pa je to? mala lučica je, zvezdica je! Sedaj plava skozi okno. Oj, kako lepo se sveti; nekako zeleno se sveti, še lepše, kot večernica. Zdaj plava tje pod stropom! Kaj je to?“

„To je kresnica, ljubi Tinče; po dnevi se nam vidi le majhen, neznaten hrošč, po noči pa tako lepo sveti.“

„Jaz bi ga rad vjel. Ali nič ne peče tista luč?“ —

„Le vjemi ga, nič ti ne stori žalega. Vidiš, božja vsegamogočnost se ti pokaže tudi na tem neznatnem hrošču.“

Tinče je pozabil zdaj na žalost; skakal je za kresnico zdaj pod mizo, zdaj pod stol. Ravno je roko stegnil, da bi jo vlovil, oj — v tem hipu se skrije živalica za veliko omaro, ki je stala ob steni. Zerl je za omaro in djal: „Vidim jo dobro, kresničico, tam le se derži na steni, pa roka mi je prekratka, da bi jo zamogel prijeti. Zdi se, kakor bi mesec sijal za omaro, tako zelo se sveti.“

„Le poterpi“, pravi vdova, „bode že spet prilezla izza omare.“

Tinče čaka — čaka; ker pa le nič ni, prosi mater prav lepo: „Mati! Posezite vi za omaro, ali jo pa malo odmaknite, da kresnico vjamem!“

Mara ustane in odmakne omaro, deček pa vzame kresnico od zidú in jo ogleduje v roki. Gotovo je imel večji veselje s kresnico, kakor bogatinec z najgoršim biserom.

Mara je pa nekaj družega opazila. Ko je namreč omaro odmaknila, padlo je na tla, kar je bilo obtičalo med njo in med zidom. Pobere — in z veselim glasom zaupije: „O Bog! Zdaj smo pa rešeni nadloge! Tinče! To je lanski koledar, ktereга že dolgo, dolgo iščem. Ko sem bila bolna, stregli so mi tuji ljudje, in mislila sem, da so mi

ga ti zapravili. Zdaj se bo pokazalo, da je dolg do tega leta poravnán, zakaj oče so v ta koledar vse natanko zapisavali. Kdo bi bil pač mislil, da tiči za omaro, ktere Bog vé kako dolgo nismo več premaknili!“

Govori in prižiga luč. Potem pregleda liste, in najde, kar je rajni konec minolega leta zapisal, da od tri sto ostane dolga le še petdeset goldinarjev. Bilo je tudi zaznamovano, koliko in kedaj je to leto odslužil, kar je bilo zgovorjenega. K sklepu pa je bil še rajni Kerčan z lastno rokó zapisal: „Na praznik Matere božje v adventu sva z Matijo Rožičem sklenila račune; on mi ostane dolžan le še 50 gl. (reci petdeset goldinarjev).“

Mara je od veselja stisnila Tinčeta na sercé in zaklicala: „Oj Tinče! Bodi hvaležen Bogú! Zakaj ostala bova v najni hišici, nobeden naju ne bo podil iz nje!“

„Kaj ne“, pobaha se Tinče, „to sem jaz naredil; ko bi vas ne bil prošil, da omaro odmaknete, ne bi bili našli koledarja; tičal bi še dalje za njo.“

Mara je za trenutek obmolknila, potem pa reče: „Tinče, to je Bog naredil! On je poslal kresničico v izbo, in mi tako rekoč luč prižgal, da sem našla te listine. Bog vse vodi in prav stori. Božja previdnost očitno vlada nad nami. Nobena reč se ne primeri, ampak vse se zgodi po božji naredbi, ali dopustljivosti. Niti las ne pade z naše glave, da bi Bog ne vedel. Pomni to, dokler bo deš živel, in zaupaj v Bogá, posebno, kadar te nadloga tare. Bog nam lahko pomaga, kakor nam je to pot pomagal po tem bornem červičku.“

Tinče se je podal k počitku; Mara pa to noč od veselja ni spala. Komaj je dan nopočil, že jo vidimo na cesti, šla je v mesto k sodniku. Sodnik je poklical dediča, ki je kmalu prišel. Mož je pri-terdíl, da je to res pisal njegov rajni tast, toda močno se je sramoval svojega prejšnega vedenja. Sodnik je odločil, da ima dedič vdovo odškodovati, ker ji je toliko sramote in žalosti prizadjal. Ta se tudi ni branil.

Ko pa je vdova povedela o kresnici in od znanega nam prigodka, djál je sodnik: „To je roka božja; Bog vam je vidno pomagal.“

Mladi Kerčan je ginjen poslušal; solza mu stopi v oči in on reče: „Res je tako. Bog je Oče vdov in sirot. Odpustite, da sem terdo z vami ravnal, bila je pomota. Za odškodnino vam podarim onih petdeset goldinarjev, ki bi jih imeli še plačati; in če vam bo kedaj kaj majnkalo, oglasite se pri meni. Zakaj, kdor v Bogá zaupa, ta ima najholjšo zaslombo. Ko bi se kedaj zgodilo, da bi jaz ubožal, ali da bi moja žena vdova postala in otroci sirote, o tedaj naj tudi nam Bog pomaga, kakor je vam pomagal!“

Na to reče sodnik: „Zaupajte terdno vánj, in bodite vedno pošteni, kakor ta vdova, potem bo božja pomoč vsikdar pri vas!“

Rapelica v gojzdu.

Poslovenil
P. Hugolin Sattner.

V NOVOMESTU 1883.
Tiskal in založil J. Krajec.

Valentin Tertnik je bil mlad in čeden mladeneč; izučil se je kotlarstva do dobrega, in sedaj že tretje leto potuje v zadevi svojega rokodelstva. Nekega poletnega dne koraka skozi temen gojzd. Bil je čedno napravljen; težek kernir je imel na herbtu, v roki pa gerčevo drenovko. Dolgo časa že hodi po gojzdu, a ne pride nikjer na prosto polje. Poskuša na to in ono stran, pa na zadnje popolnoma zgreši pot, da ne vé, od kod, ne kam. Solnce se je že nagnilo k zatonu. V tem zagleda za gostim smerčjem mali stolpič, razsvetljen od zlatih solnčnih žarkov. Tje se nameri; dojde kmalu na vglajeno stezo, ter v kratkem vgleda pred saboj malo kapelico — prav osamelo na lepem, zelenem gričku.

Oče so našemu Tinetu pogosto djali: „Ako te pot pelje mimo cerkve, stopi vánjo, če ti le čas dopušča; saj je cerkev hiša molitve in stolp je kakor raztegnjen perst, ki proti nebu kaže. Ne zamudi tedaj prilike, ampak pojdi v božji hram, ter se verzi pred svojim Stvarnikom na kolena, sercé pa dvigni proti nebu. Tu in tam najdeš lépo sliko,

ali drugo delo umetnosti, ki te bo zanimalo; bereš na steni ta ali oni rek, ki te bo v dobrem potrdil.“

Valentin se spomni očetovega naročila in stopi v odprto kapelico. Temen obok, rujavo zidovje, ozka okna z okroglimi šipami, starinarski oltar: vse to ga je spominalo starodavnih časov. Sveta tihota je vladala v božjem hramu. Valentin poklekne v zadnjem stolu blizu vrat in moli. Preden odide, gre bližje k altarju, da bi natančneje pogledal altarno sliko, ki se mu je zdelo staro umetno delo. Tedaj vgleđa na klečavniku tik altarja malo molitveno knjižico, vezano v rudeče usnje s zlatim obrezkom. Vzame knjižico v roke, odpre jo, in ostermi. Na prvem, belem listu bere svoje lastno ime, pisano od njega samega. Zdi se mu pa, kakor da gleda stvar v sanjah, in lastnim očem ne verjame. Premetava liste, in vse mu je nekako znano. Spomina se podobe: „Izveličar blagoslavljač male“; znane so mu molitve in pesni v knjigi. Ves prevzet zakliče:

„Ta knjiga je bila nekđaj moja, in to ime sem jaz zapisal. Tako sem pisal kot mali učenec. Ali kdo mi pové, kako je prišla knjiga v to osameló kapelico sredi širocega, temnega gojzda?“

Spomini na otroška leta so oživeli. Valentinu se je jelo tožiti po dómu; goreče je želel videti zopet svoje domače. Vroče solze so mu tekale po licih. Poklekne pred altar in pravi: „Ljubi Bog! Dobre stariše si mi bil dal. Srečne dni smo otroci preživeli v očetovi hiši. O kako sem bil srečen — sedeč poleg matere, ki so nam otrokom po cele ure pripovedovali o Tebi in Tvojem božjem Sinu;

kako sem bil srečen, če so nam oče, domov prišedši po dokončanih opravkih pravili lepe in podučljive povesti; ali če sva sè sestrice na vertu se igrala in nežne cvetice oskerbljevala! Ali grozna vojska nas je od doma odpodila in po svetu razkropila. Ljubljena mati so že davno umerli v revščini in pomanjkanji, in blaga njih roka, ki mi je to knjižico podarila, strohnela je že davno v grobu. O očetu že več let nisem nič čul, prej ko ne jih je nesreča tudi že spravila pod zemljo. Tudi ne vem, je li sestra še živa, in kako ji je. Ločen od svojih živim sam na svetu — tako sam. Vendar Tebi, vsevedočemu Bogu je znano, jeli mi živé še oče ali sestra. Če je kateri izmed njiju še živ, o pelji me do njega. Usmili se me, dobrotlivi Bog! Naj se spolni očetova molitev, ki so jo molili pri našem slovesu! Naj se spolni blagoslov, ki so ga meni dali, kadar sem se od njih poslovil!“

Valentin je še dolgo molil, potem pa ustane. „Ne upam se“, pravi, „knjižice saboj vzeti, ker ne vem, v čigar lasti je zdaj. Gotovo jo je kdo tukaj pozabil in pride pónjo, preden bo noč. Zatoraj bom tukaj čakal, morda zvem kaj o moji sestri.“

Sede v kot kapelice in začne brati iz knjige. Pa komaj prebere par listov, tedaj stopi v kapelico mlada — morda šestnajstletna deklica, gre spoštljivo pred altar, se prikloni in osupnjena reče: „Oh, ljubi Bog! knjižica je prešla! Raje bi ne vem kaj zgubila!“ Poklekne pred altar, malo pomoli, tedaj pa hoče oditi.

V tem stopi Valentin s knjižico pred njo. Deklica ga preje ni opazila. Valentin ji reče:

„Deklica, gotovo si ti knjigo pozabila?“ — „Jaz sem jo pozabila“, vsklikne ona veselo; „na prvem listu je pisano ime: Valentin Tertnik“.

Na to Valentin: „Kakor se vidi, ti je knjižica v velicih čislih. Rad bi vedel, zakaj ti je tako pri sercu. Valentina Tertnika jaz poznam, in lahko ti kaj o njem povem.“

Deklica: „Ne veš, kako sem srečna, če mi kaj o njem poveš. Jaz se prav zanimam zanj. Popotniki so mi pravili, da so ga tu in tam videli; vendar gotovo nič ne zvem o njem.“

„Poslušaj me, kaj ti povem, potem boš lahko presodil, je li pravega Valentina poznaš. — Moj oče so bili uradnik onkraj Rena, nastala je vojska. Sovražniki so posedli našo domovino in so nas z domačije pregnali. Knez, ki je sam ob vse prišel, ni mogel dalje očeta podpirati. Tako žalostne so bile razmere v naši družini. Mati so od žalosti in pomanjkanja umerli. Očetu je bilo težko z menoj in mojim bratom po svetu hoditi in službe iskati. V mestu pa, kjer so mati umerli, je živel pošten kotlar brez otrok; ta se je usmilil mojega brata in ga k sebi vzel. Jaz pa sem šla z očetom daleč daleč po svetu. Naenkrat pa tudi oče zbolé in po kratki bolezni umerjejo. Jaz sem imela šest let, ko so umerli in še nisem prav občutila, kaj sem z očetom zgubila. Neka usmiljena gospa me je vzela k sebi. Zdaj je že deset let, kar so oče umerli, in ves ta čas nič nisem čula o svojem bratu. Oče so še slednjo noč pred svojo smertjo prosili dobrotnika, v čigar hiši so umerli, da bi sporočil bratu njihovo smert, in prosil ljudomilega kotlarja,

naj bo odslej on oče ubogi siroti. Z onemoglo roko so še zapisali na listek ime kotlarja in mesta, v katerem prebiva, a listek se je žalibog zgubil. Neuka dekla ga je našla, ko je pospravljala sobo umerlega očeta, ter ga je stergala in proč vergla, ne vedoča, da je velike vrednosti. O kolikrat mislim na brata! Vedno vprašujemo po njem, a dozdaj brez uspeha. Tá-le knjižica je edini spomin nánj. Knjižica je njegova, kakor kaže napis na prvem listu, a ostala je v kovčeku, v katerem smo našo siroččino prenašali po svetu. Oče so namreč pozabili nánjo; obleko so bratu izložili, knjigo v kovčeku pa so prezerli, in tako je ostala meni.“

Valentinu so že davno solze v očeh igrale; ni mogel več molčati, ampak ginjen y sercu pravi s tresočim glasom: „O Bog, kako čudna so tvoja pota! — Kaj ne, ljubo dete, ti se zoveš Pavla.“

„Da“, odgovori ona začudena; „Pavla Tertnik je moje ime.“

„Tedad mi bodi preserčno pozdravljena, ljubeznjiva sestra! — Glej te verste v knjižici sem jaz zapisal; to je moje ime, in jaz sem v resnici tvoj pravi brat Tine Tertnik.“

Sestra je bila malo da ne ostermela, in bratu se je skoraj zdelo, da so to le sanje. Stala sta si en čas nema nasproti. Slednjič se jima vderó gorke solze po licah, in na svetem mestu se pozdravita prav serčno kot brat in sestra.

Ko se je prvo veselje malo vleglo, reče Tine: „Ljuba mi sestra! Dobro se spominam na trenutek, ko sem slovo vzel od tebe. Neka gospoda, ki je bila tudi izgnana sè svojega posestva in se

je tam mimu peljala z otroci vred, ponudila se je, da pelje tebe do bližnjega mesta, oče pa naj pridejo peš za tabo, ker ni bilo v vozu več prostora za nje. Dobro še vem, kako si se veselila vožnje v kočiji; jaz pa sem jokal, ko so te oče vánjo posadili. Takrat si bila še majhna, in jaz sem te imel pred očmi vedno le kot malega otroka. V tem si zrasla; zdaj si velika in kakor unajnost kaže, tudi čversta in zdrava. Ne bi te bil spoznal, draga sestra! Bogu bodi hvala, da sva se zopet našla!“

„Sercé mi je radostno, ljuba Pavla, ker te zopet imam! A žal! Česar sem se vedno bal, se je vresničilo; oče, naš nepozabljivi oče so umerli. Da bi ti vedla, kako težko mi je bilo, ker nisem mogel nič zvediti o njih! — Dobroserčni kotlar me je učil svojega rokodelstva. Mnogokrat pa sem čul, da so mu ljudje očitali, zakaj me zastonj v hiši ima: češ, moj oče so ga goljufali. Obljubili so pó-me priti in stroške za mojo izrejo poravnati, zdaj pa se še ne zmenijo za svojega otroka. Lahko si misliš, da me je tako besedovanje žalilo, ko vendar vem, da so bili oče dobri in pobožni!“

„Res, dobri so bili“, pristavi Pavla. „Nikdar ne morem pozabiti, da so me zadnjo noč dali poklicati in k smertni postelji dovesti, tam so mene in tebe blagoslovili. Njih obraz pa je bil tako lep in vzvišen, kakor da so že uživali nebeško zveličanje. Podoba umirajočega očeta ne pride mi nikdar iz spomina!“

Tine: „Ko sem prej-le v to kapelico stopil, prišli so mi oče prav živo v spomin. Zdelo se mi je, da vidim častitljivo postavo pred saboj, kakor

pred leti, ko so se bledih lic od mene poslavljali. Ko si se namreč ti z ono gospodo odpeljala, spremil sem jaz očeta do bližnje vasi. Cerkvene vrata so bile odperta; tedaj so oče omenili, naj nikdar ne opustim navade, stopiti mimogredé v odperto cerkev. Šla sva vánjo in oba molila in jokala. Tedaj rekó oče: „Sedaj sem tebe in Pavlo prav toplo priporočil Bogú in vaju njegovi sveti previdnosti izročil. Rekli so, naj imam Boga vedno pred očmi in v sercu, naj zvesto spolnujem Jezusov nauk, in nikdar ne storim nič hudega. „Jaz ne bom dolgo več živel“, djali so, „težko da se še kdaj vidiva. Če boš mogel, skerbi za svojo dobro sestro“. Pred altarjem sem jim moral dati roko, da bom vse spolnoval, kar so mi naročili. Potem so mi veleli poklekniti, ter so me iz dna serca blagoslovili. Potem so me vzdignili in poljubili; dali so mi nekoliko denarja in djali: „Bog te obvari“. Ko sva iz cerkve stopila, pogledali so me še enkrat neizrečeno milo in ljubeznjivo. Njih zadnje besede so bile: „Živi vedno tako, da se v nebesih snideva!“ Urno so se obernili in za cerkvijo zginili. Takrat sem jih videl zadnji pot. V tej kapelici mi je vse to živo pred oči stopilo, posebno pa goreča očetova molitev v tisti podružni cerkvici. Zdelo se mi je, da jih vidim klečati pred altarjem. Goreče sem prosil Bogá, naj se me usmili, in naj mi dá kaj zvedeti o očetu in tebi. Zdaj pa sem vtolažen, ker slišim, da me oče tudi o smerti niso pozabili, ampak so me ljubeznjivo blagoslovili.“

Sestra je cel čas jokala. „Oh dobri so bili pač naš nepozabljivi oče“, reče sedaj. „Oni se že

v nebesih veselé, midva pa očividno vživava njih blagoslov. Ljubi brat! Ali ni to čudno. Glej, pred altarjem sta se vidva z očetom za zmirom poslo-
vila, in tu pred altarjem se najdeva midva — nji-
hova otroka! To je Bog naredil! Bog je očetovo
in tvojo molitev tú v kapeli uslišal. Slava Bogú,
da si ti očetovim naukom zvest ostal in vedno
Boga pred očmi imel. Slava Bogú, da si po oče-
tovem naročilu v to odperto kapelico stopil, sicer
bi se gotovo nikdar ne bila videla na zemlji. O, po-
klekniva tedaj pred altar, in zahvaliva se Bogu za
srečno svidanje!“

Oba sta pokleknila in se ginljivo zahvaljevala
Bogú za srečno najdenje.

Tedaj reče brat sestri: „Povej mi vendar
ljuba sestra, po kaj si prišla v sredino tega ne-
izmernega gojzda?“

Na to ona: „Nisva tako daleč v gojzdu.
Gojzda je tukaj skoro konec, in ljudje zelo hodijo
tukaj mimo. V to kapelico jaz pogosto in prav
rada zahajam. Spomladi in po leti pridem vsako
nedeljo semkaj; tudi druge dni, ako je vreme
vgodno in mi čas pripusti. Tú sem mi je najljubši
sprehod. Večidel imam tudi družčino; spremlja me
namreč moja draga prijateljica. Danes pa ni imela
časa. Tole molitveno knjižico vzamem vselej saboj;
molitvice znam tako skoro vse že na pamet. Bog
zna, kolikrat sem v tej kapelici ná-te mislila in
Bogá prosila, da bi se zopet sešla. Bog je mojo
prošnjo uslišal. Knjižico sem tú pozabila, in ta
mala nezgoda je nama v največjo srečo!“

„Jaz pa sem taval po gojzdu“, pravi Valentin, „in nisem mogel najti pravega pota. Zdaj pa je moje veselje veliko, ker sem našel tebe, svojo drago sestro. Taka je na svetu: po britkostih in terpljenji se doseže sreča. — Vendar, ljuba sestra, kje pa stanuješ zdaj?“

Pavla: „Četrť ure od tukaj za onimle gričkom leži terg Mirnidol. Tamkaj živi blaga gospá, ki se je mene usmilila. Udova je, njen mož je bil bogat kupec, in je umerl brez otrok. Gospa ravná z menoj, kakor z lastnim otrokom. Ne mudiva se: vzemi klobuk in palico, jaz ti nesem kernir, in pojva tje k njej. O kako bo moja druga mati vesela, videti tebe, mojega ljubega brata!“

Tine ni dovolil sestri kernirja nesti, ampak ga je zadel na svojo ramo; v prijaznih pogovorih koračita čez holmič. Prideta v lepo in snažno hišo in Pavla vesela predstavi gospej svojega brata. A gospa ni koj verjela, da je to njen brat. Prišlo je več družih, ki so v hiši stanovali, tudi zraven. Eden pravi: „Sevé da je njen brat, saj ji je popolnoma podoben“. Drugi pa reče, majaje z glavo: „Glej, komu zaupaš!“ — Valentin pa vzame iz žepa svojo listnico, jo odpré, in predloži izučni list, potno knjižico in spričevalo domačega župnika. Tedaj ni nobeden več dvomil, ampak veselje je bilo splošno. Gospa je od radosti jokala, ko je čula, na kak način sta se v kapelici spoznala. Djala je:

„Že davno sem se namenila, Pavli zapustiti hišo in vse, kar imam, da le ostane pridna in poštena, kakor doslej, in ne posnema lahkomišljenih

deklet, ki se le nečimerno lišpajo in po slabih potih hodijo. Pa tudi tebi, dragi Tine, bodi pomagano. Bog mi je dal vsega v obilnosti; in če s temi božjimi darovi ljudi srečne storim, so gotovo prav obernjeni. Kotlarja v tergu ravno ni nobenega. Stari je umerl, in njegova hiša je naprodaj. Hišo kupim zá-te, in če si se svojega rokodelstva dobro priučil, bodeš prav lahko živel“.

Nekteri sorodniki gospe so to kaj neradi slišali, in so jo skušali pregovoriti. Bili so sami bogatinci, katerim so se pa sline cedile po gospejnem premoženji. Gospa pa je bila odločna, ter je ostala pri besedi. — Valentina je kmalo vse spoštovalo. Oženil se je in pridno skerbela za svojo družino. Tudi Pavla se je omožila in je bila prav srečna.

Valentin pa v svoji sreči ni pozabil svojega mojstra in dobrotnika. Večkrat mu je pisal, ter se mu zahvaljeval za njegove dobrote. Pa tudi v dejanji je pokazal svojo hvaležnost.

Mojster se je postaral, umerla mu je žena in vojska je oškodovala njegovo imovino. Tedaj ga je Valentin povabil k sebi. Celó iskat ga je šel sam, in vêdel se je do njega zmirom tako spoštljivo in ljubeznjivo, kakor da je stari mož njegov pravi oče. Tudi Pavla je lepo ravnala sê svojo dobrotnico. Ta dva stara sta pogostokrat rekla: „Bog nama sicer ni dal lastnih otrok, a ta dva rejenca nama delata toliko veselja, kakor ga redkokedaj otroci delajo svojim starišem.“

Tine in Pavla sta dala staro kapelico v gojzdu prenoviti, in krog nje je nasadil Tine štiri lipe. Staro podobo v altarju je vešč umetnik osnažil in

obnovil. Zdaj se je šele videlo, kako krasno delo je. Stopivši v kapelo je bil vsakdo veselo iznenaden. Bele so bile njene stene in altar se je svetil kakor marmor; okusno je bil pozlačen. Najlepši kinč pa je bila krasna podoba. Barve so se lepoglasno strinjale in nebeška miloba je odsevala na obrazih. Podoba je namreč predstavljala sveto družino. Sveta devica sedi pri vhodu svoje hišice, katero opleta gosto tertje; v naročji derži božje Detice, sveti rednik Jožef mu pa podaja košarico grojzdja. Oba milo zreta v otroka; ta pa ima sklenjene roke in z neizrekljivo pobožnostjo gleda proti nebu. Na eni strani klopi ležé ženske ročne dela, na drugi pa tesarsko orodje. Pod podobo pa stoji pisano z velikimi zlatimi čerkami:

„Ponižnost, pobožnost, dobrota serca
Med vsemi bogastvi še največ velja“.

